

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Waloryzacja województwa śląskiego dla potrzeb turystyki konnej

Author: Hanna Doroz-Tomasik

Citation style: Doroz-Tomasik Hanna. (2016). Waloryzacja województwa śląskiego dla potrzeb turystyki konnej. "Acta Geographica Silesiana" ([T.] 21 (2016), s. 25-34).

Uznanie autorstwa - Bez utworów zależnych Polska - Ta licencja zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu zarówno w celach komercyjnych i niekomercyjnych, pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Hanna Doroz-Tomasik

Uniwersytet Śląski, Wydział Nauk o Ziemi, ul. Będzińska 60, 41-200 Sosnowiec; e-mail: hanna.doroz@gmail.com

WALORYZACJA WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO DLA POTRZEB TURYSTYKI KONNEJ

Дороз Х. **Валоризация Силезского воеводства для нужд конного туризма.** Сильно измененная человеком окружающая среда Силезского воеводства (особенно его центральной части) имеет большой туристический потенциал, в том числе для квалифицированного – конного – туризма. При помощи метода валоризации, описанного Я. Варшиньской (WARSZYŃSKA, 1970), модифицированного автором для нужд конного туризма, была совершена валоризация Силезского воеводства (по повятам/районам) для вышеупомянутых нужд. Результаты исследований позволили осуществить пространственный анализ дифференциации показателя привлекательности $W(a)$, а также выделить регионы воеводства в зависимости от определенного потенциала. В большинстве повятов он как минимум велик. Кроме того, густо расположенные конноспортивные комплексы и конюшни создают хорошие условия для того, чтобы наметить между ними сеть конных маршрутов и в полной мере воспользоваться существующим потенциалом.

Doroz H. **Valorisation of Silesian voivodeship for equestrian tourism.** In this paper indicated, that the Silesian voivodeship has great tourism potential, also for qualified tourism, in ex. equestrian tourism. In fact, this region (especially in its central part) is strongly transformed by human activities but it is not the most important for this kind of tourism. Using the valuation method described by J. WARSZYŃSKA (1970), the valorization of Silesian voivodeship was made for equestrian tourism. The method was modified by the author. Test results made it possible to analyze spatial diversity attractiveness factor – $W(a)$ and the separation regions of the voivodeship, depending on the particular potential. In most districts it is at least large. In addition, densely localized equestrian centers and other stables provide excellent conditions to pave the network of trails on horseback between them and fully exploit the potential.

Słowa kluczowe: turystyka konna, turystyka kwalifikowana, waloryzacja, województwo śląskie

Ключевые слова: конный туризм, квалифицированный туризм, валоризация, Силезское воеводство

Key words: equestrian tourism, qualified tourism, valorization, Silesian voivodeship

Zarys treści

Silnie przekształcone przez człowieka środowisko województwa śląskiego (zwłaszcza w jego centralnej części) ma duży potencjał turystyczny, także dla turystyki kwalifikowanej – jeździeckiej. Za pomocą metody waloryzacji zaproponowanej przez J. WARSZYŃSKĄ (1970), zmodyfikowanej przez autorkę na potrzeby turystyki konnej, dokonano waloryzacji województwa śląskiego (według powiatów) dla potrzeb turystyki konnej. Wyniki badań pozwoliły na dokonanie przestrzennej analizy zróżnicowania współczynnika atrakcyjności $W(a)$ oraz wydzielenie regionów województwa, w zależności od określonego potencjału. W większości powiatów jest on przynajmniej duży. Dodatkowo gęsto lokalizowane ośrodki jeździeckie i inne stajnie stwarzają doskonałe warunki, by wytyczyć pomiędzy nimi sieć szlaków konnych i w pełni wykorzystać istniejący potencjał.

WSTĘP

Województwo śląskie, mimo wielu pozytywnych przemian, wciąż jest postrzegane przez pryzmat stereotypów jako obszar zdegradowany, nieatrakcyjny pod względem krajobrazowym i krajoznawczym. Opinia ta jednak nie jest zgodna ze stanem faktycznym (DULIAS, 1999; RAHMONOV, RZĘTAŁA, 2003; JANKOWSKI, RZĘTAŁA, 2007; PYTEL, 2010). Od 2006 roku istnieje tutaj Szlak Zabytków Techniki Województwa Śląskiego, stanowiący jeden z najważniejszych produktów turystycznych regionu (www.zabytkitechniki.pl). Ponadto w postindustrialnym krajobrazie można odnaleźć liczne zabytki, jak np. zamki i pałace w Będzinie, Bielsku-Białej, Brynku, Pszczynie czy Żywcu. W województwie dużą wagę przywiązuje się również do promocji turystyki aktywnej, zwłaszcza rowerowej. Istnieją liczne trasy rowerowe, wydawane są przewodniki turystyczne opisujące te trasy. Wytyczono również wiele szlaków pieszych (głównie

w Beskidach), a także promowana jest turystyka wodna (Jez. Żywieckie i Międzybrodzkie, kompleks Pogoria) (RZĘTAŁA, 2008). Ważne punkty wypoczynkowe stanowią także ośrodki położone w lasach, w bezpośrednim sąsiedztwie obszarów miejskich, np. Borowiany, Kokotek, Piłka (*Opracowanie do planu...* 2004). W województwie śląskim zlokalizowanych jest również wiele ośrodków jeździeckich oraz stajni świadczących usługi pensjonatowe, dlatego dużym zaskoczeniem jest brak starań o promowanie województwa za pomocą szlaków konnych, turystyki i rekreacji konnej.

Turystyka konna w Polsce jest wciąż rozwijającą się formą turystyki kwalifikowanej (LIJEWSKI, MIKUŁOWSKI, WYRZYKOWSKI, 2002). W literaturze przedmiotu pojawiają się publikacje na temat historii sportów konnych oraz turystyki i rekreacji konnej (JANKOWSKI, 2006; URBAN, 2013). Obszernym źródłem informacji na temat organizacji turystyki konnej: doboru koni, rzędu końskiego, zachowania w trakcie przemarszów, dostępnych szlaków konnych itp., jest podręcznik M. P. KRZEMIENIA (2002) dla przodowników turystyki konnej. Niektórzy autorzy upatrują w turystyce konnej szans na rozwój obszarów peryferyjnych (KUŚNIERZ, 2003; ILIEV, 2014). Zaakcentowano również, że obecnie turystykę konną można rozpatrywać nie tylko w wąskim znaczeniu (jako wycieczki i rajdy konne), ale również w szerokim (rozumianą jako wycieczki do miejsc związanych z końmi, np. zabytkowe zespoły stajni, imprezy jeździeckie, wakacje z własnym koniem przewożonym specjalną przyczepą) (WOJTASIK, TAUBER, 2011).

Celem pracy jest przedstawienie atrakcyjności terenu woj. śląskiego pod względem możliwości rozwoju turystyki konnej.

Autorka (DOROZ, 2012) po raz pierwszy dokonała waloryzacji województwa śląskiego dla potrzeb turystyki konnej wykorzystując bieżące dane oraz metodę waloryzacji opisaną przez J. WARSZYŃSKĄ (1970), zmodyfikowaną na potrzeby turystyki konnej. Obecnie ponownie podejmuje ten temat, opierając się na aktualnych danych, w celu wskazania obszarów o największym potencjale dla turystyki konnej. Zaprezentowany materiał, wraz z analizą najnowszych trendów w turystyce i rekreacji konnej, może w przyszłości pomóc w planowaniu i rozwoju turystyki konnej w woj. śląskim.

OBSZAR BADAŃ

Badania przeprowadzono w granicach administracyjnych woj. śląskiego. Jest ono wyjątkowo urozmaicone pod względem krajobrazowym. Większa część województwa jest położona na obszarze podprowin-

cji Wyżyny Śląsko-Krakowskiej (KONDRACKI, 2000). Część południowa obejmuje podprovincję Zewnętrznych Karpat Zachodnich oraz położoną na północ od niej podprovincję Północnego Podkarpacia. Niewielkie obszary, wnikające w część zachodnią Wyżyny Śląsko-Krakowskiej, położone są w podprovincji Nizin Środkowopolskich (GILEWSKA, 1972; KONDRACKI, 2000).

Budowa geologiczna w dużej mierze uwarunkowała działalność człowieka na tym obszarze. W centralnej części woj. śląskiego w podłożu występują pokłady węgla kamiennego, dzięki któremu miał miejsce intensywny rozwój przemysłu w regionie. W następstwie doprowadziło to do powstania urozmaiconego, mozaikowego krajobrazu. U. MYGA-PIĄTEK (2008) wydzieliła na obszarze najsilniej zurbanizowanym krajobrazu quasi-naturalne (np. rezerwat Las Murckowski, zespół przyrodniczo-krajobrazowy Dolina Jamny, Katowicki Park Leśny i in.), krajobrazy kulturowe (rolniczy, podmiejski, zurbanizowany, industrialny, zdewastowany) i krajobrazy szczególnie cenne (np. antropogeniczne formy ukształtowania terenu: wyrobiska, zwałowiska i in., kompleks wodny Pogoria I-IV, obiekty postindustrialne: kopalnia Guido, browary w Tychach, wieże wyciągowe kopalń i in., historyczne centra miast i in.). Obecnie jest to więc region zurbanizowany, postindustrialny, wciąż podlegający rewaloryzacji i rewitalizacji, a pod względem krajobrazowym zaliczany do krajobrazów kulturowych zdegradowanych podlegających ochronie (CHMIELEWSKI, 2012).

Obszar sąsiadujący to przede wszystkim tereny wyżynne (Wyżyna Woźnicko-Wieluńska), kotliny (Ostrawska i Oświęcimska) oraz niziny (Nizina Śląska, mezoregiony: Równina Opolska i Kotlina Raciborska). Na Wyżynie Woźnicko-Wieluńskiej w krajobrazie zaznaczają się zdenudowane wzgórza morenowe i kemowe, a także ostańce wapienne i stoliwa (GILEWSKA, 1972). Teren w dużej części pokryty jest lasami, duży jest również udział obszarów rolniczych (KONDRACKI, 2000). W krajobrazie Kotliny Ostrawskiej i Oświęcimskiej dominują rozległe pagórki zagospodarowane rolniczo (głównie przez dawne Państwa Gospodarstwa Rolne). W obniżeniach zlokalizowane są rybne stawy hodowlane (NYREK, 1966; KONDRACKI, 2000; CZAJA, 2010 i in.). Na niewielkim obszarze Niziny Śląskiej występuje równinny i falisty krajobraz peryglacialny, porożcinany meandrującymi rzekami i starorzeczami, porośnięty głównie borami sosnowymi (KONDRACKI, 2000). Liczne są tutaj również stawy, groble i obiekty hydrotechniczne. Krajobraz otaczający centralną część woj. śląskiego można zaliczyć do dysharmonijnych krajobrazów przyrodniczo-kulturowych (CHMIELEWSKI, 2012).

Południową część woj. śląskiego stanowią: Pogórze Śląskie, Beskid Śląski, Mały i Żywiecki oraz Kotlina Żywiecka. Beskidy charakteryzują się rzeźbą średnio- i niskogórską, a obok grup górskich wydzielają się liczne obniżenia o rzeźbie pogórskiej (KLIMASZEWSKI, STARKEL, 1972). Na północ od progu Beskidu Śląskiego i Małego znajduje się region pogórza, z rozległymi stożkami napływowymi, charakteryzujący się znacznym stopniem urbanizacji (Bielsko-Biała, Kęty, Andrychów, Skoczów, Cieszyn), a obszary pozamiejskie są wykorzystywane głównie rolniczo (KONDRACKI, 2000).

Beskidy są obszarem o najbardziej urozmaiconej rzeźbie terenu. Najwyższymi szczytami poszczególnych grup górskich w granicach woj. śląskiego są: Skrzyczne (1257 m n.p.m.), Czupel (933 m n.p.m.) i Pilsko (1557 m n.p.m.). Beskidy są zbudowane z fliżu karpackiego. Osobliwością krajobrazu są tutaj wychodnie i ostańce piaskowcowe (np. Malinowska Skała). Zaznaczają się piętra klimatyczno-roślinne: pogórskie, regla dolnego, regla górnego (i kosówek – Pilsko) (KONDRACKI, 2000). Kotlina Żywiecka jest inwersyjną kotliną o założeniu tektonicznym i stanowi trójkątne obniżenie pomiędzy grupami Beskidów. Charakteryzuje się dość gęstą siecią osadniczą, leży w jej granicach największe miasto regionu – Żywiec, jest również obszarem wykorzystywanym rolniczo. W kotlinie zbudowano duży zbiornik zaporowy na rzece Sole (Jezioro Żywieckie), co z kolei pozytywnie wpłynęło na rozwój turystyki i rekreacji w regionie (ZIĘTARA, 1976; KONDRACKI, 2000). Sam Beskid Śląski jest obszarem najlepiej zagospodarowanym i rozwiniętym turystycznie, a bogata oferta gastronomiczna,

Fot. 1. Koń podczas popasu na parkingu restauracji w Wiśle-Malinke (Beskid Śląski) (fot. H. Doroz)

Фот. 1. Лошадь во время привала на стоянке ресторана в г. Висла-Малинка (Силезские Beskidy) (фот.: Х. Дороз)

Photo 1. Horse during the break in a restaurant's car park in Wisła Malinka (Silesian Beskid Mountain) (phot. by H. Doroz)

noclegowa, krajoznawcza (kulturalna) i turystyczno-sportowa stwarza dogodne warunki do praktykowania wielu rodzajów turystyki kwalifikowanej, w tym turystyki konnej (fot. 1) (LIJEWSKI, MIKUŁOWSKI, WYRZYKOWSKI, 2002). Podobne cechy można przypisać również Beskidowi Małemu oraz Żywieckiemu, choć ten ostatni cechuje nieco skromniejsza baza turystyczna. Największym atutem tego obszaru jest możliwość przebywania w naturalnym środowisku parku krajobrazowego, jednakże w wystarczającym stopniu przystosowanego do podejmowania turystów, np. pomimo niewielkiej liczby dużych ośrodków wczasowych, istnieje gęsta sieć schronisk górskich oraz szlaków turystycznych.

Z uwagi na różny stopień przekształcenia Beskidów na potrzeby obsługi ruchu turystycznego, krajoobraz przyrodniczo-kulturowy obszaru jest zróżnicowany: od harmonijnego (np. w przysiółkach Beskidu Żywieckiego), poprzez dysharmonijny (np. Góra Żar) po zdegradowany (np. Równica) (CHMIELEWSKI, 2012).

MATERIAŁY I METODY

Pozyskanie materiałów źródłowych wymagało kwerendy bibliotecznej, analizy źródeł internetowych oraz weryfikacji tych informacji. Dane statystyczne dotyczące powiatów woj. śląskiego, uwzględnione w waloryzacji, pochodzą z rocznika statystycznego GUS (HETMAŃSKA, 2014). Ponadto wykorzystano bazę ośrodków jeździeckich dostępną w serwisie internetowym www.galopuje.pl, zweryfikowaną podczas wyjazdów terenowych. Liczbę ośrodków jeździeckich i stajni pensjonatowych w Katowicach określono na podstawie badań terenowych oraz wywiadu przeprowadzonego za pomocą internetowego forum jeździeckiego www.re-volta.pl. Wynikało to z wystąpienia dużej dysproporcji pomiędzy danymi dostępnymi w bazie (brak ośrodków i stajni), a stanem rzeczywistym (10 ośrodków i stajni).

Ocena potencjału woj. śląskiego dla potrzeb turystyki konnej została oparta na metodzie waloryzacji obszaru z punktu widzenia atrakcyjności turystycznej, zaproponowanej przez J. WARSZYŃSKĄ (1970), a zmodyfikowanej przez autorkę niniejszej pracy dla potrzeb turystyki konnej. Ocenie podlegają poszczególne powiaty woj. śląskiego według następujących kryteriów podstawowych:

- lesistość według powiatów (1–5 pkt)
- odsetek obszarów prawnie chronionych – parki krajoobrazowe, rezerваты itp. (1–5 pkt)
- liczba pomników przyrody (1–5 pkt)
- gęstość sieci dróg utwardzonych (km/km²) (1–5 pkt)
- liczba ośrodków jeździeckich (1–5 pkt) i dodatkowych:

- występowanie większych zbiorników wodnych (0–3 pkt)
- występowanie wytyczonych szlaków konnych (0–3 pkt)
- osobliwości krajobrazu (0–1 pkt).

W celu określenia potencjału poszczególnych powiatów obliczono współczynnik atrakcyjności $W(a)$. Jego wartość jest ilorzem punktów uzyskanych przez dany powiat i maksymalnej liczby punktów możliwych do zdobycia. $W(a)$ zawiera się w przedziale 0–1 i jest następująco interpretowany:

- powyżej 0,7 – obszar szczególnie predysponowany
- 0,4–0,7 – obszar o dużym potencjale
- 0,2–0,4 – obszar o średnim potencjale
- poniżej 0,2 – obszar o małym potencjale (WAR-SZYŃSKA, 1970).

Na potrzeby przeprowadzanej waloryzacji (DOROZ, 2012), przedział wartości współczynnika atrakcyjności dla wartości 0,4–0,7 został podzielony na dwa mniejsze przedziały: 0,4–0,55 – obszar o dużym potencjale (dotyczy głównie obszarów miejskich – powiatów grodzkich) i 0,55–0,7 – obszar o bardzo dużym potencjale (dotyczy głównie powiatów ziemskich).

Dane zostały opracowane za pomocą arkusza kalkulacyjnego Excel, a jako efekt końcowy sporządzono kartogram przedstawiający zróżnicowanie współczynnika atrakcyjności w woj. śląskim według powiatów. Jako podstawową jednostkę oceny wybrano powiaty, ze względu na dostępność danych statystycznych dla poszczególnych jednostek administracyjnych.

WYNIKI

Według danych GUS (HETMAŃSKA, 2014), lesistość woj. śląskiego wynosi niemal 32%. W powiecie żywieckim sięga ona 51,7%, w powiatach lublinieckim i tarnogórskim jest bliska 50%. Bardzo wysoka lesistość, wyższa od średniej wartości wojewódzkiej, charakteryzuje Katowice (niemal 40%) oraz Jaworzno (36,5%). Niestety, w województwie są również powiaty z bardzo niską lesistością (poniżej 10%): pow. wodzisławski, Chorzów, Jastrzębie Zdrój, Piekary Śląskie, Częstochowa, Siemianowice Śląskie, a także Świętochłowice, które są całkowicie pozbawione lasów.

W skali województwa 22,2% powierzchni należy do obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych i jest prawnie chroniona (HETMAŃSKA, 2014). W powiecie rybnickim i żywieckim odsetek ten stanowi odpowiednio 58,5 i 52,1%. Ponad 40% powierzchni Bielska-Białej stanowią obszary prawnie chronione o szczególnych walorach przyrodniczych. Wartość

ci powyżej 30% cechują również następujące powiaty: raciborski, myszkowski, lubliniecki, zawierciański, tarnogórski, Gliwice, Sosnowiec, bieruńsko-lędziński, Piekary Śląskie, Tychy, Żory, a także Jastrzębie Zdrój, Mysłowice, Ruda Śląska, Zabrze) wartość ta nie przekracza 1% powierzchni całkowitej.

W woj. śląskim istnieją 1 532 pomniki przyrody. Najwięcej zlokalizowanych jest w powiatach: cieszyńskim (176), tarnogórskim (146) i żywieckim (116). W powiecie lublinieckim jest ich 97, a w częstochowskim – 82. Najmniej pomników przyrody jest w miastach: Gliwice (9), Świętochłowice (3), Tychy (2), Bytom (1), Chorzów (1), a w Piekarach Śląskich – brak.

Średnia gęstość sieci dróg utwardzonych w woj. śląskim wynosi 151,9 km/100 km². W tab. 1 przedstawiono gęstość sieci dróg utwardzonych w poszczególnych powiatach. Najniższe, a więc najbardziej pożądane wartości charakteryzują powiaty: częstochowski, kłobucki, tarnogórski, raciborski, lubliniecki, myszkowski, zawierciański, gliwicki, żywiecki i pszczyński. Najwyższe wartości z kolei cechują miasta: Zabrze, Jastrzębie Zdrój, Sosnowiec, Chorzów, Siemianowice Śląskie, Bielsko-Biała i Świętochłowice.

Ustalono, że w woj. śląskim jest 140 ośrodków jeździeckich i innych stajni. Najwięcej stajni jest zlokalizowanych w powiatach: częstochowskim (11), Katowicach (10), mikołowskim (9), żywieckim (9), myszkowskim (8), zawierciańskim (8), tarnogórskim (7), cieszyńskim (6) i w Tychach (6). Istnieją jednak powiaty, w których nie ma ośrodków jeździeckich, ani innych komercyjnych stajni: bieruńsko-lędziński, Jastrzębie Zdrój, Piekary Śląskie i Świętochłowice.

W opracowaniu przyjęto również punktację walorów dodatkowych. Przede wszystkim punktowano istnienie wytyczonych szlaków jeździeckich. Warto zaznaczyć, że przez woj. śląskie przebiegają częściowo 2 z najważniejszych szlaków konnych PTTK: Transbeskidzki Szlak Konny i Transjurajski Szlak Konny. Wytyczono też lokalny szlak konny w postaci pętli z początkiem i końcem w Zbrosławicach (pow. tarnogórski). Powiaty punktowane w tym kryterium to: cieszyński, częstochowski, myszkowski, tarnogórski, zawierciański i żywiecki. Drugim kryterium, w którym przyznano punkty za walory dodatkowe, jest występowanie większych zbiorników wodnych, które uatrakcyjnają konne wyjazdy w teren, a potencjalnie stwarzają także możliwość dodatkowej atrakcji w postaci pławienia koni. W tym kryterium punkty przyznano powiatom: będzińskiemu, bieruńsko-lędzińskiemu, cieszyńskiemu, Dąbrowie Górniczej, gliwickiemu, lublinieckiemu, myszkowskiemu, pszczyńskiemu, Rybnikowi, tarnogórskiemu, Tychom i żywieckiemu. Przyznano również dodatkowe punkty za osobliwości krajobrazu szczególnie uatrakcyjni-

jące turystykę. Z uwagi na możliwe zarzuty subiektywizmu, w tym kryterium przyznano wyłącznie po 1 punkcie za dodatkowe walory, jak np. wychodnie skalne, zamki/ruiny zamków i in. Wyróżniono powiaty: bielski, cieszyński, częstochowski, lubliniecki,

myszkowski, tarnogórski, zawierciański i żywiecki. Całościowo zebrane wyniki w przeliczeniu na punkty waloryzacyjne przedstawiono w tab. 2. Tabela ta zawiera też obliczone wartości współczynnika atrakcyjności.

Tabela 1. Gęstość sieci dróg utwardzonych w woj. śląskim według powiatów (opracowanie własne na podstawie danych GUS)

Таблица 1. Плотность сети дорог Силезского воеводства по повятам (составлено автором на основании данных GUS)

Table 1. Roads density in Silesian voivodeship according to districts (own elaboration based on GUS data)

Powiat	Drogi (km)/100km ²	Powiat	Drogi (km)/100km ²
częstochowski	90,8	Częstochowa	243,9
kłobucki	94,5	Gliwice	247,3
tarnogórski	100,3	Żory	248,0
raciborski	101,4	Bytom	250,3
lubliniecki	101,7	bielski	253,7
myszkowski	111,3	wodzisławski	255,2
zawierciański	111,4	Tychy	272,2
gliwicki	113,4	Ruda Śląska	273,6
żywiecki	115,4	Mysłowice	274,1
pszczyński	132,4	Katowice	289,1
Jaworzno	168,4	Piekary Śląskie	297,4
będziński	179,3	Zabrze	332,8
Dąbrowa Górnicza	182,8	Jastrzębie Zdrój	338,6
mikołowski	186,3	Sosnowiec	342,4
rybnicki	188,8	Chorzów	390,8
cieszyński	219,1	Siemianowice Śląskie	392,9
bieruńsko- lędziński	219,7	Bielsko Biała	415,5
Rybnik	230,9	Świętochłowice	501,1

Tabela 2. Waloryzacja oraz współczynnik atrakcyjności w woj. śląskim według powiatów (opracowanie własne)

Таблица 2. Валоризация и величина коэффициента привлекательности W(a) Силезского воеводства

Table 2. Valorization and attractiveness factor in Silesian voivodeship according to districts (own elaboration)

Powiat	Składowe elementy współczynnika atrakcyjności W(a)								Suma punktów (max.34)	Współczynnik atrakcyjności W(a)
	Podstawowe					Dodatkowe				
	Lesistość	Obszary prawnie chronione	Pomniki przyrody	Drogi utwardzone	Liczba ośrodków jeździeckich i stajni	Zbiorniki wodne	Szlaki konne	Osobliwości krajobrazu		
będziński	3	2	3	4	3	2	0	0	17	0,50
bielski	3	3	4	3	3	0	0	1	17	0,50
Bielsko- Biała	3	5	4	1	4	0	0	0	17	0,50
bieruńsko- lędziński	2	1	3	3	1	1	0	0	11	0,32
Bytom	2	2	1	3	2	0	0	0	10	0,29

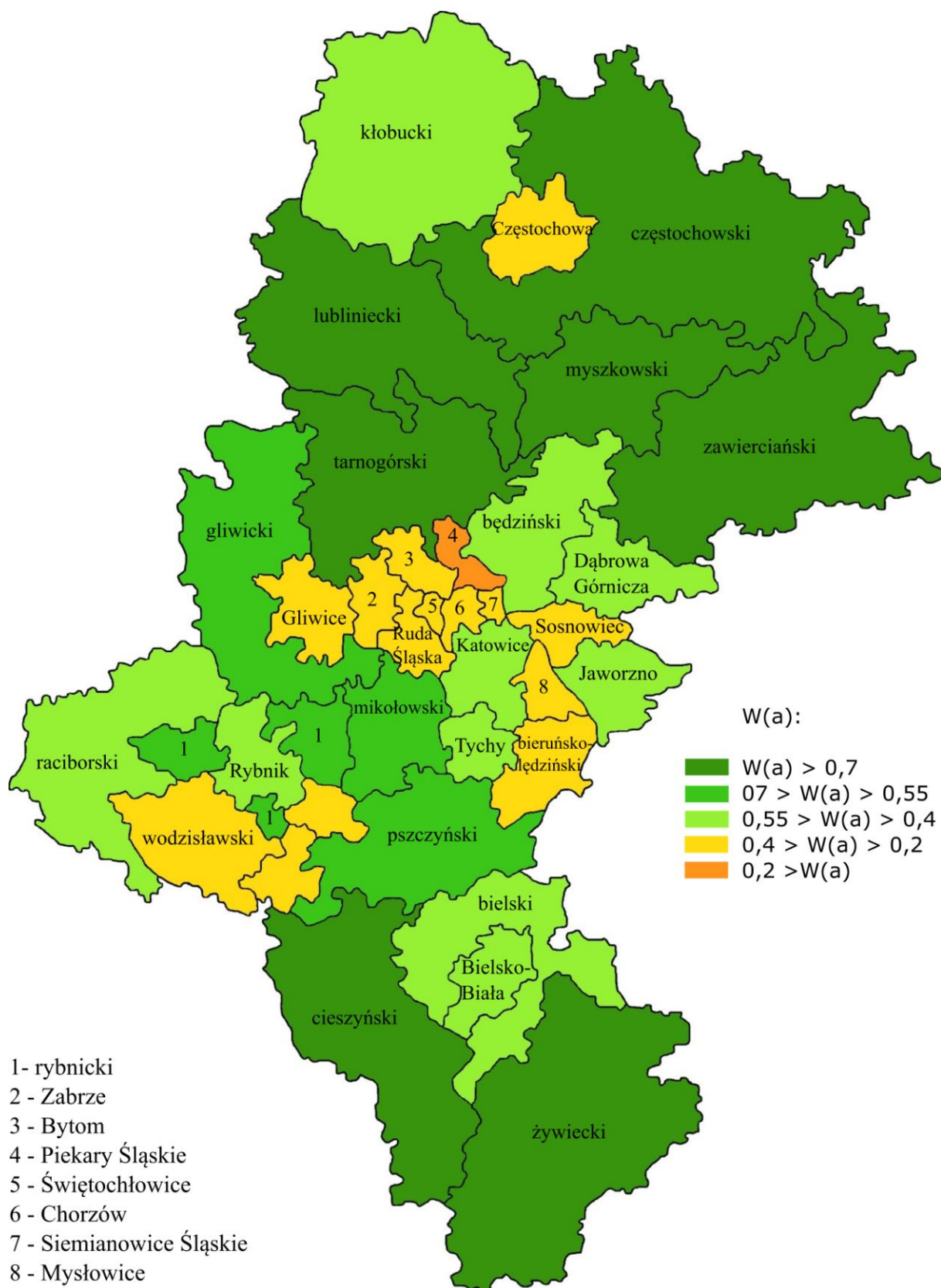
Chorzów	1	2	1	1	3	0	0	0	8	0,24
cieszyński	4	4	5	3	5	1	2	1	25	0,74
Częstochowa	1	2	2	3	3	0	0	0	11	0,32
częstochowski	3	3	5	5	5	0	3	1	25	0,74
Dąbrowa Górnicza	3	3	3	4	2	3	0	0	18	0,53
Gliwice	2	1	2	3	3	0	0	0	11	0,32
gliwicki	4	3	4	5	4	3	0	0	23	0,68
Jastrzębie Zdrój	1	1	3	1	1	0	0	0	7	0,21
Jaworzno	4	2	3	4	3	0	0	0	16	0,47
Katowice	4	2	3	2	5	0	0	0	16	0,47
kłobucki	3	2	3	5	3	0	0	0	16	0,47
lubliniecki	5	4	5	5	4	1	0	1	25	0,74
mikołowski	4	3	4	4	5	0	0	0	20	0,59
Mysłowice	3	1	2	2	2	0	0	0	10	0,29
myszkowski	3	4	3	5	5	1	3	1	25	0,74
Piekary Śląskie	1	1	1	2	1	0	0	0	6	0,18
pszczyński	3	2	3	5	4	2	0	0	19	0,56
raciborski	3	4	3	5	3	0	0	0	18	0,53
Ruda Śląska	2	1	2	2	4	0	0	0	11	0,32
rybnicki	4	5	2	4	4	0	0	0	19	0,56
Rybnik	4	4	2	3	4	1	0	0	18	0,53
Siemianowice Śląskie	1	2	2	1	2	0	0	0	8	0,24
Sosnowiec	2	1	4	1	3	0	0	0	11	0,32
Świętochłowice	1	2	2	1	1	0	0	0	7	0,21
tarnogórski	5	2	5	5	5	2	1	1	26	0,76
Tychy	3	1	1	2	5	1	0	0	13	0,38
wodzisławski	1	2	3	3	4	0	0	0	13	0,38
Zabrze	2	1	2	1	3	0	0	0	9	0,26
zawierciański	4	4	4	5	5	0	3	1	26	0,76
Żory	3	1	3	3	2	0	0	0	12	0,35
żywiecki	5	5	5	5	5	2	2	1	30	0,88

DYSKUSJA WYNIKÓW

Uzyskane wyniki potwierdzają wspomniane w charakterystyce obszaru badań duże zróżnicowanie poszczególnych powiatów (regionów) woj. śląskiego. Wartość W(a) waha się w przedziale od 0,88 (obszar szczególnie predysponowany) do 0,18 (obszar o małym potencjale) (tab. 2, rys. 1).

Analiza przestrzennego zróżnicowania wartości W(a) pozwala na wydzielenie dwóch wyraźnych obszarów szczególnie predysponowanych do uprawiania turystyki konnej. Jest to region południowy (pow. żywiecki i cieszyński) oraz północny (pow. tarnogórski, lubliniecki, myszkowski, zawierciański i częstochowski). W regionie północnym jako obszar

o średnim potencjale zaznacza się miasto Częstochowa, która ogólnie uzyskała niskie oceny, w tym przede wszystkim za lesistość (1 pkt), oraz pow. kłobucki określony jako obszar o dużym potencjale. W tym przypadku na obniżenie wartości W(a) wpłynęła niska punktacja, zwłaszcza za obszary prawnie chronione (2 pkt) i średnie wartości (3 pkt) za lesistość, liczbę pomników przyrody oraz ośrodków jeździeckich i stajni. W regionie południowym za obszar o dużym potencjale uznano powiat bielski i miasto Bielsko-Biała (fot. 2 i 3). W przypadku Bielska-Białej na obniżenie oceny wpływa głównie miejski charakter powiatu, który za dużą gęstość dróg utwardzonych uzyskał tylko 1 pkt, z kolei powiat bielski otrzymał ogólnie oceny średnie (3–4 pkt).

Rys. 1. Przestrzenne zróżnicowanie wartości $W(a)$ w woj. śląskim według powiatów (opracowanie własne)
 Рис. 1. Пространственная дифференциация значений коэффициента привлекательности $W(a)$ на территории Силезского воеводства по повятам (составлено автором)
 Fig. 1. Spatial diversity of $W(a)$ (attractiveness factor) in Silesian voivodeship according to districts (own elaboration)

Fot. 2. Uczestniczki rajdu wraz z końmi i stajennymi psami podczas popasu na Klimczoku (Beskid Śląski) (fot. H. Doroz)

Фот. 2. Участники конного похода с лошадьми и собаками в течение привала на Климчеке (Силезские Бескиды) (фот.: Х. Дороз)

Photo. 2. Participants of horse trip during a break on Klimczok (Silesian Beskid Mountain) with horses and dogs from the stable (phot. by H. Doroz)

Fot. 3. Uczestnicy rajdu na Klimczoku (fot. H. Doroz)

Фот. 3. Участники конного похода на Климчеке (фот.: Х. Дороз)

Photo 3. Participants of horse trip on Klimczok (phot. by H. Doroz)

Jako obszary o bardzo dużym potencjale zwaloryzowano powiaty tworzące pas o orientacji NW–SE pomiędzy regionem południowym (szczególnie predysponowanym), a centralnym (o średnim potencjale). Obszar ten można określić jako region przejściowy, który obejmuje powiaty: gliwicki, mikołowski, rybnicki i pszczyński. W tej grupie powiatów każdy w przynajmniej jednym kryterium otrzymał 5 pkt, a przyznane 2–3 pkt w innych kryteriach są rekompensowane przez punkty dodatkowe lub wysokie wartości przyznane w innych kryteriach.

Na zachód od tego pasa można wydzielić region zachodni, w którym miasto Rybnik, powiat raciborski i rybnicki należą do obszaru o dużym potencjale dla

turystyki konnej. Zlokalizowane w tym regionie miasta Żory, Jastrzębie Zdrój oraz powiat wodzisławski zostały zwaloryzowane o klasę niżej. Powiat wodzisławski otrzymał 4 pkt dzięki dużej liczbie ośrodków jeździeckich i innych stajni, ale tylko 1 pkt – w kryterium lesistości. W Żorach uzyskane punkty nie przekraczają 3, a w kryterium obszarów prawnie chronionych przyznano tylko 1 pkt. Z kolei Jastrzębie Zdrój zostało najniżej sklasyfikowane wśród obszarów o średnim potencjale dla turystyki konnej. Miasto to zostało najniżej ocenione we wszystkich kryteriach, jedynie liczba pomników przyrody z wartością 3 pkt powoduje uplasowanie w tej klasie współczynnika atrakcyjności.

Region centralny jest obszarem o generalnie najniższych wartościach W(a). Powiaty określono maksymalnie jako obszary o dużym potencjale. Są to: miasta Katowice, Tychy, Dąbrowa Górnicza i Jaworzno, a także powiat będziński. Część z nich, jak pow. będziński czy miasto Dąbrowa Górnicza uzyskały punkty w ramach kryteriów dodatkowych. Z kolei Tychy i Katowice niskie wartości w kryteriach obszarów chronionego krajobrazu, pomników przyrody, czy gęstości sieci dróg utwardzonych rekompensują maksymalną punktacją w kryterium liczby ośrodków jeździeckich. Duża liczba ośrodków jeździeckich, koni i jeźdźców sprzyja ożywionej aktywności społeczności jeździeckiej, czego wyrazem może być np. coroczny katowicki Hubertus – tradycyjna konna poгон za „lisem” (fot. 4).

Fot. 4. Tradycyjny Hubertus („polowanie na lisa”) w Katowicach (fot. L. Prosiąnowska)

Фот. 4. Традиционный „Хубертус” („охота на лиса”) в Katowicach (фот.: Л. Просяновска)

Photo 4. Traditional „Hubertus” („fox hunting”) in Katowice (phot. by L. Prosiąnowska)

Pozostałe miasta regionu centralnego (Gliwice, Zabrze, Bytom, Ruda Śląska, Świętochłowice, Chorzów, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec i Mysłowice) oraz powiat bieruńsko-lędziński stanowią zwarty obszar o średnim potencjale. Powiat bieruńsko-lę-

dziński otrzymał najniższe wartości punktowe w kryterium obszarów prawnie chronionych oraz liczby ośrodków jeździeckich i pomimo przyznania dodatkowego punktu nie zdołał uplasować się w grupie powiatów o dużym potencjale. Pozostała grupa miast otrzymała niskie wartości punktowe we wszystkich kryteriach, nie przekraczające 3 pkt (z wyjątkiem Rudy Śląskiej – na 4 pkt oceniono liczbę ośrodków jeździeckich). Tak niskie oceny wynikają z miejsko-przemysłowego charakteru obszaru. Niska lesistość i przede wszystkim gęsta sieć dróg odbijają się na niskiej wartości współczynnika atrakcyjności.

Jedynie Piekary Śląskie, dla których wartość $W(a)$ wynosi 0,18, uplasowały się w grupie obszarów o małym potencjale rozwoju turystyki konnej. Na taką wartość współczynnika wpływa wyjątkowo niska punktacja wszystkich kryteriów waloryzacji.

Warto zaznaczyć, że nawet w grupie obszarów o średnim potencjale jedynie Świętochłowice nie mają żadnego ośrodka jeździeckiego ani innej, komercyjnej stajni. Z kolei powiaty takie jak: Katowice, mikołowski, Tychy, gliwicki, wodzisławski, Bielsko-Biała, Ruda Śląska, rybnicki i Rybnik otrzymały ponadprzeciętne oceny w kryterium liczby ośrodków jeździeckich. W powiecie będzińskim, Gliwicach, Jaworznie, raciborskim, Sosnowcu, bielskim, Chorzowie i Zabrze są co najmniej 2 ośrodki jeździeckie.

UWAGI KOŃCOWE

Województwo śląskie obecnie przywiązuje dużą wagę do tego, by budować swój pozytywny i ekologiczny wizerunek. Oprócz sfery innowacyjnego przemysłu, nauki i kultury odbywa się to również poprzez promowanie turystyki.

Stwierdzono duży potencjał dla rozwoju turystyki konnej w województwie. Szczególnie predysponowane do tego rodzaju turystyki kwalifikowanej są regiony północny i południowy, które mają najdogodniejsze warunki. Wynika to z cech krajobrazowych, istniejącej infrastruktury turystycznej i specjalistycznej (szlaki konne, a także duża liczba ośrodków jeździeckich). Bardzo dużym potencjałem cechuje się region przejściowy, którego sąsiedztwo z zurbanizowanym regionem centralnym stanowi zarówno szansę (duży popyt na turystykę i rekreację konną ze strony mieszkańców miast), jak i zagrożenie (postępująca degradacja krajobrazu oraz stopniowe uszczuplanie powierzchni dostępnych dla jeźdźców, spowodowane rozrastaniem się miast).

Obszary o dużym potencjale to tereny w większości miejskie, jednak z wystarczającą liczbą ośrodków jeździeckich i innych stajni oraz charakteryzujące się dużą lesistością, otwarciem na obszary o bar-

dzo dużym potencjale lub szczególnie predysponowane.

Obszary o średnim potencjale stanowią w większości miasta. Wiele z nich ma średniowieczne założenia (np. Bytom, Mysłowice, Gliwice), są „ciasne” i zwarte, przez co uniemożliwiają bezpośredni rozwój turystyki konnej. Na peryferiach tych miast/powiatów lokalizowane są stajnie. Często w ich ofercie rekreacyjnej znajdują się wyjazdy w teren. Dzięki temu przyczyniają się do zainteresowania turystyką konną wśród swoich stałych klientów, którzy jednak na co dzień stacjonarnie uprawiają rekreację konną.

Najniżej w wyniku waloryzacji oceniono Piekary Śląskie. Miasto to mogłoby być obszarem generującym zainteresowanie turystyką konną, podobnie jak miasta ościenne, jednak nie zlokalizowano tam żadnego ośrodka ani stajni.

Należy również zauważyć, że współcześnie turystyka konna w dużej mierze jest praktykowana i promowana nie przez ośrodki jeździeckie, a przez indywidualnych jeźdźców, którzy posiadają prywatne konie. Ważne jest więc, by w szacowaniu potencjału turystycznego ujmować także stajnie świadczące wyłącznie usługi pensjonatowe (fot. 5). W celu pełnego oszacowania należałoby ująć w waloryzacji także małe, przydomowe stajnie, które nie mają komercyjnego charakteru i w których często stoją tylko 2–4 konie.

Fot. 5. Gospodarstwo rolne przekształcone w przydomowy pensjonat dla koni w Katowicach (fot. A. Kielkucka)

Фот. 5. Фермерское хозяйство, измененное в пансионат для лошадей в Катовицах (фот.: А. Келкуцка)

Photo 5. Farm in Katowice transformed to a little renting boxes stable (phot. by A. Kielkucka)

Warto też ostatecznie podkreślić, że woj. śląskie ma duży potencjał do rozwoju turystyki konnej. Gęsto zlokalizowane ośrodki jeździeckie i inne stajnie stwarzają doskonałe warunki, by wytyczyć pomiędzy nimi sieć szlaków konnych. Sprzyjają temu również rozległe obszary leśne oraz rolnicze. Ponadto, dzięki turystyce konnej promowana jest czysta (ekologiczna)

turystyka kwalifikowana, najmniej inwazyjna dla środowiska naturalnego, która z kolei z powodzeniem może pozytywnie wpłynąć na wizerunek Śląska i całego woj. śląskiego. Można zatem stwierdzić, że potencjał województwa dla rozwoju turystyki konnej nie został jeszcze w pełni wykorzystany.

Praca została zrealizowana w ramach badań statutowych Katedry Geografii Regionalnej i Turyzmu UŚ: Turystyka w ujęciu regionalnym: waloryzacja, potencjał, oddziaływanie.

LITERATURA

- Chmielewski T. J., 2012: Systemy krajobrazowe. Struktura – funkcjonowanie – planowanie. WN PWN, Warszawa: 408 s.
- Czaja S. W., 2010: Zmiany krajobrazu Doliny Małej Wisły w obrębie Kotliny Oświęcimskiej przez wezbrania powodziowe w XVIII–XX wieku. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego, Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec, 13: 29–40.
- Doroz H., 2012: Waloryzacja obszaru województwa śląskiego dla potrzeb turystyki konnej. UP im. KEN w Krakowie: 34 s. (m-pis).
- Dulias R., 1999: Województwo śląskie – obszar kłęski ekologicznej, czy region turystyczny? Kształtowanie środowiska geograficznego i ochrona przyrody na obszarach uprzemysłowionych i zurbanizowanych, 27. WBiOŚ UŚ, WNoZ UŚ, Katowice–Sosnowiec: 5–12.
- Gilewska S., 1972: Wyżyny Śląsko-Małopolskie. W: Klimaszewski M. (red.): Geomorfologia Polski, t. 1. PWN, Warszawa: 232–339.
- Hetmańska A., 2014: Województwo śląskie 2013. Podregiony, powiaty, gminy. GUS - Urząd Statystyczny w Katowicach: 469 s.
- Iliev K., 2014: Rozwój turystyki konnej na obszarach wiejskich. ZN Turystyka i Rekreacja, Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych, Warszawa: 181–189.
- Jankowski G., 2006: Sportowe i turystyczne walory jeździectwa. ZN GWSH im. W. Korfańskiego, GWSH, Katowice, 30: 31–51.
- Jankowski A. T., Rzętała M., 2007: Stereotyp w postrzeganiu stanu środowiska przyrodniczego Wyżyny Śląskiej. W: Znaczenie badań krajobrazowych dla zrównoważonego rozwoju (The role of landscape for sustainable development). UW, Warszawa: 641–654.
- Klimaszewski M., Starkel L., 1972: Karpaty Polskie. W: Klimaszewski M. (red.): Geomorfologia Polski, t. 1. PWN, Warszawa: 21–115.
- Kondracki J., 2000: Geografia regionalna Polski. WN PWN, Warszawa: 440 s.
- Krzemień M. P., 2002: Górską turystyką jeździecką. Wyd. Ostoja, Kraków: 125 s.
- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., 2002: Geografia turystyki Polski. PWE, Warszawa: 378 s.
- Opracowanie ekofizjograficzne do planu zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego. Marszałek Województwa Śląskiego, Katowice, 2004: 522 s.
- Myga-Piątek U., 2008: Krajobrazy obszaru Górnośląskiego Związku Metropolitalnego. W: Dulias R., Hibszer A. (red.): Górnośląski Związek Metropolitalny. Zarys geograficzny, PTG Oddział Katowicki, Sosnowiec: 131–139.
- Nyrek A., 1966: Gospodarka rybna na Górnym Śląsku od połowy XVI do połowy XIX wieku. Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Ser. A, 111. Ossolineum, Wrocław: 239 s.
- Pytel S., 2010: Rola turystyki kulturowej w rozwoju gmin województwa śląskiego. W: Krajobraz a turystyka. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego, 14: 273–282.
- Rahmonov O., Rzętała M., 2003: Turystyka i rekreacja w warunkach zróżnicowanej antropopresji na Wyżynie Śląskiej – wybrane zagadnienia. W: Pietrzak M. (red.): Krajobraz – Turystyka – Ekologia. Problemy Ekologii Krajobrazu, 11. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Lesznie, Polska Asocjacja Krajobrazu, Leszno: 85–90.
- Rzętała M., 2008: Ocena znaczenia turystyczno-rekreacyjnego zbiorników wodnych (na przykładzie regionu górnośląsko-ostrowskiego). Kształtowanie środowiska geograficznego i ochrona przyrody na obszarach uprzemysłowionych i zurbanizowanych, 39. WBiOŚ UŚ, WNoZ UŚ, Katowice–Sosnowiec: 94–105.
- Urban R., 2013: Turystyka jeździecka w Polsce – tradycje i teraźniejszość. Zarys problematyki. W: Pawlusiński R. (red.): Współczesne uwarunkowania i problemy rozwoju turystyki. IGiP UJ, Kraków: 305–314.
- Warszyńska J., 1970: Waloryzacja miejscowości z punktu widzenia atrakcyjności turystycznej (zarys metody). ZN UJ, 249, Prace Geogr., 27. Kraków: 103–114.
- Wojtasik Z., Tauber R. D., 2011: Turystyka i rekreacja we współczesnym świecie. Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań: 214 s.
- Ziętara T., 1976: Krajobraz Ziemi Żywieckiej. WSiP, Warszawa: 113 s.
- www.galopuje.pl, dostęp: 5.06.2015
- www.re-volta.pl, dostęp: 5.06.2015
- www.zabytkotechniki.pl, dostęp: 12.06.2015